

[ร่าง]
แผนแม่บทบริหารจัดการ
ทรัพยากรไม้และหวายแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๗๙

ประเทศไทยมีทรัพยากรไม้และหวายในทั่วทุกภาคเป็นจำนวนมาก เป็นพืชสำคัญที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งการอุปโภคและบริโภค โดยเฉพาะการนำมาประกอบอาหาร สร้างที่อยู่อาศัย เครื่องเรือน เครื่องประดับตกแต่ง เครื่องใช้ และเครื่องมือในการก่อสร้าง เป็นต้น การปลูกไม้ยังช่วยแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพราะไม้เป็นพืชโตเร็ว ปลูกได้ทุกภาคของประเทศ สามารถดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้เป็นอย่างดี

หลังจากที่คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๘ เห็นชอบให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกขององค์กรความร่วมมือด้านไม้และหวายระหว่างประเทศ (INBAR: International Network for Bamboo and Rattan) โดยมีกรมป่าไม้เป็นหน่วยประสานงานกลาง ต่อมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พลเอกสุรศักดิ์ กาญจนรัตน์) ได้มีข้อสั่งการให้จัดทำแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรไม้และหวายของประเทศมีกรอบทิศทางการดำเนินงานและเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของแผนแม่บทฯ

๑. เพื่อเชื่อมโยงนโยบายและยุทธศาสตร์การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทิศทางการพัฒนาประเทศสู่การดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรไม้และหวาย
๒. เพื่อเป็นกรอบแนวทางปฏิบัติสำหรับกรมป่าไม้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีทิศทางและเป้าหมายร่วมกัน ในการดำเนินการทั้งในเชิงการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการสิ่งแวดล้อม

กระบวนการจัดทำแผนแม่บทฯ

ความสำคัญและศักยภาพของไผ่และหวาย

ไผ่ (Bamboo) ทั่วโลกมีไผ่ประมาณ ๑,๕๐๐ ชนิด เป็นพืชที่สามารถตอบสนอง

ด้านปัจจัย ๔ ของมนุษย์ได้ครบถ้วน นอกจากนี้ ยังเป็นพืชที่มีอัตราการเจริญเติบโตสูงจึงมีศักยภาพในการดูดซับและกักเก็บคาร์บอนไดออกไซด์สูง และเป็นไม้เบิกนำที่สามารถขึ้นได้บนพื้นที่ว่างเปล่าสามารถช่วยปรับปรุงสภาพของระบบนิเวศในบริเวณป่าเสื่อมโทรมได้ โดยประเทศไทยพบไผ่อยู่ประมาณ ๖๙ ชนิดใน ๑๗ สกุล ซึ่งถือว่าทรัพยากรไผ่ที่มีในประเทศไทยมีความหลากหลายสูง ซึ่งการใช้ประโยชน์จากไผ่สรุปได้ดังนี้

- **ด้านอาหาร** สามารถนำหน่อ หรือเรียกว่า “หน่อไม้” มาปรุงอาหารทั้งรับประทานสด ต้ม นึ่ง ดอง ตากแห้ง เป็นต้น มีชนิดไผ่กินหน่อ อาทิ ไผ่บงหวาน ไผ่ตง ไผ่รวก ไผ่เลี้ยง ไผ่หยก ส่วนชนิดไผ่ที่ใช้ทำข้าวหลาม อาทิ ไผ่ข้าวหลาม ไผ่ป่า และไผ่สีสุก
- **ด้านยารักษาโรค** สามารถนำส่วนต่างๆ มาใช้รักษาโรคได้ คือ ส่วน หน่อ ใบ ข้อ และรากไผ่ เช่น หน่อไผ่ดำใช้ต้มดื่มเพื่อลดไข้ ใบไผ่รวกใช้ขับและพอกโลหิต ขับระดูขาว ขับปัสสาวะ แก้มดลูกอักเสบ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสามารถนำส่วนของลำไผ่มาแปรรูปเป็นส่วนประกอบในเครื่องสำอางและเวชภัณฑ์ ด้วยการผลิตไผ่เป็นถ่านกัมมันต์ (activated carbon) และการสกัดนำสารจากใบไผ่ คือ สารฟลาโวนอยด์ มาใช้ทำผลิตภัณฑ์เวชสำอาง
- **ด้านเครื่องนุ่งห่ม** ได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่มจากเส้นใยไผ่ ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติ ร้อยละ ๑๐๐ ไม่ผสมสารเคมี
- **ด้านที่อยู่อาศัย เครื่องเรือน และเครื่องใช้** มีการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมสมัยใหม่มาช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับไม้ไผ่มากมาย เช่น การป้องกันไม้ไผ่จากมอด แมลง และเชื้อราด้วยวิธีการต่างๆ สามารถนำมาสร้างเป็นที่อยู่อาศัย อาคาร สถาปัตยกรรมด้วยรูปแบบและเทคนิควิธีการสมัยใหม่ และสามารถใช้งานได้ทนทานหลายสิบปีไม่แตกต่างกับไม้ทั่วๆ ไป ชนิดไผ่ที่ใช้ในงานก่อสร้าง อาทิ ไผ่ป่า ไผ่ขางหม่น ไผ่เลี้ยง ไผ่รวก ส่วนไผ่ที่ใช้ในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ อาทิ ไผ่ตง ไผ่รวก ไผ่หก ขณะที่ไผ่ที่ใช้ในอุตสาหกรรมจักสานและหัตถกรรม อาทิ ไผ่บง ไผ่ไร่ ไผ่หก ไผ่ขาง เป็นต้น
- **ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม** ซึ่งไผ่จัดเป็นพืชที่มีการเจริญเติบโตเร็ว เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหารของสัตว์ป่า ทำหน้าที่ยึดตลิ่งริมน้ำในยามน้ำหลาก ช่วยในการป้องกันลมพายุ การพังทลายของดิน ตลอดจนเป็นทางเลือกหนึ่งในการเป็นพืชพลังงานทดแทนด้วยทุกส่วนของไผ่ประกอบด้วยเซลลูโลสซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นชีวมวลผลิตเชื้อเพลิงพลังงานทดแทนได้
- **ด้านประเพณีและวัฒนธรรม** การใช้ประโยชน์จากไผ่ยังเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในเรื่องภูมิปัญญา เสริมสิริมงคล พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด พิธีกรรมเกี่ยวกับสุขภาพ งานประเพณีต่างๆ

ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ในประเทศไทย ถือได้ว่ามีความหลากหลายทางชนิดพันธุ์อย่างกว้างขวาง ทั้งที่เป็นชนิดพันธุ์ไม้ท้องถิ่นเอง หรือชนิดพันธุ์จากต่างประเทศที่นำเข้ามาปลูกเพื่อการค้าก็สามารถเจริญเติบโตได้ดี จึงนับเป็นข้อได้เปรียบของประเทศไทยในการพัฒนาเป็นแหล่งไม้เศรษฐกิจของโลกต่อไปในอนาคตได้ ทั้งนี้จากข้อมูลการส่งออกผลิตภัณฑ์ไม้และหวายของตลาดโลก ปี ๒๕๕๕ พบว่า ประเทศจีนส่งออกเป็นอันดับ ๑ มีมูลค่าสูงถึง ๑,๒๓๘ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่วนประเทศไทยอยู่อันดับที่ ๘ มีมูลค่า ๑๘ ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับข้อมูลการนำเข้าพบว่าสหภาพยุโรปนำเข้าเป็นอันดับ ๑ มีมูลค่าสูงถึง ๖๐๗ ล้านดอลลาร์สหรัฐ รองลงมาคือสหรัฐอเมริกามีมูลค่า ๒๘๘.๖ ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ข้อมูลการส่งออกสินค้าแปรรูปจากไม้ของประเทศไทยในช่วง ๖ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๐) มีมูลค่าการส่งออกรวมอยู่ที่ประมาณ ๓,๙๓๙ ล้านบาท ซึ่งมีแนวโน้มการปรับตัวลดลง โดยสินค้าที่ส่งออกมากที่สุดคือประเภทอาหาร รองลงมาคือ ไม้แปรรูป และไม้แปรรูป ในขณะที่มูลค่าการนำเข้าสินค้าจากไม้ในช่วง ๖ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๐) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยมีมูลค่าการนำเข้ารวมอยู่ประมาณ ๔,๖๗๑ ล้านบาท ซึ่งสินค้าที่นำเข้ามากที่สุด คือ ประเภทเครื่องวัดการจ่ายไฟฟ้า

หวาย (Rattan) เป็นไม้ป่าในพืชตระกูลปาล์มทั่วโลกมีมากกว่า ๑๔ สกุล และมากกว่า ๖๐๐ ชนิด พบแพร่กระจายบริเวณที่มีความชื้นสูง มีฝนตกชุก โดยในประเทศไทยพบหวายอยู่ประมาณ ๗ สกุล ๑๐๓ ชนิด ซึ่งพบมากถึงครึ่งหนึ่งของสกุลหวายที่พบทั่วโลก มีปริมาณเป็นหนึ่งในสามของประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นข้อได้เปรียบของประเทศไทย ในการจะพัฒนาเป็นแหล่งหวายเศรษฐกิจหรือศูนย์รวบรวมพันธุ์หวายของโลกต่อไปในอนาคตได้

ประโยชน์ของหวายสามารถใช้ได้แทบทุกส่วนของลำต้น ตั้งแต่หน่อหวาย ลำหวาย ใบ ราก และผล

- **ด้านอาหาร** ใช้ทำอาหารได้หลายชนิดทั้งจากหน่ออ่อนและผล
- **ด้านเครื่องเรือนและเครื่องใช้** หวายมีน้ำหนักเบา มีความเหนียวและยืดหยุ่นสูง ลายไม้สวยงาม และที่สำคัญราคาไม่แพงมากนัก จึงได้รับความนิยมนำมาใช้เป็นวัสดุทำเฟอร์นิเจอร์ เครื่องมือเกษตรกรรม ประมง และเครื่องกีฬา
- **ด้านสิ่งแวดล้อม** หวายเป็นพืชดัชนีชี้วัดความสมบูรณ์ของสภาพป่าและความหลากหลายทางชีวภาพของพืชพรรณในป่า เป็นพืชท้องถิ่นชนิดหนึ่งที่ปลูกในเขตพื้นที่อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า

การส่งออกสินค้าจากหวายในช่วง ๖ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๐) มีมูลค่ารวม ๑,๐๖๒ ล้านบาท โดยมูลค่าการส่งออกหลักจะขึ้นอยู่กับสินค้าประเภทหวายไม้แปรรูป ในขณะที่การนำเข้าสินค้าจากหวายในช่วง ๖ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๐) มีมูลค่าการนำเข้ารวม ๓,๗๔๙ ล้านบาท โดยมูลค่าการนำเข้าหลักจะขึ้นอยู่กับสินค้าประเภทเครื่องวัดการจ่ายไฟฟ้า ทั้งนี้แนวโน้มการนำเข้าและการส่งออกสินค้าจากหวายมีแนวโน้มลดลง อาจเป็นเพราะความต้องการใช้สินค้าหรือการตลาดของหวายยังไม่ครอบคลุมผู้บริโภคทั้งหมด โดยคู่ค้าที่สำคัญของไทย คือ อินเดีย ฝรั่งเศส อังกฤษ ไต้หวัน และมาเลเซีย ซึ่งเป็นตลาดจำหน่ายหวายหลากหลายทั้งเฟอร์นิเจอร์ จักสาน ขณะที่บางตลาดต้องการลำหวายเพื่อนำไปแปรรูปต่อ โดยคู่แข่งทางการตลาด ได้แก่ อินโดนีเซีย จีน ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ลาว เป็นต้น ที่มีการจำหน่ายเฟอร์นิเจอร์ ของจักสาน และลำหวายเช่นเดียวกัน

วิเคราะห์สภาพการณ์การพัฒนา ทรัพยากรไฟ

จุดแข็ง

- ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไฟในป่าธรรมชาติ
- มีการใช้ประโยชน์จากไฟอย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาคของประเทศ
- ความเหมาะสมของสภาพอากาศและภูมิประเทศ
- พันธุ์ไฟในประเทศสามารถใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย
- มีกรณีตัวอย่างการใช้ประโยชน์จากไฟและแหล่งรวบรวมพันธุ์ไฟ

โอกาส

- ความต้องการผลิตภัณฑ์จากไฟในตลาดโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- เทคโนโลยีการผลิตที่มีความก้าวหน้าสามารถนำไฟมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น
- การใช้ไฟที่เป็นวัสดุธรรมชาติในการป้องกันและรักษาระบบนิเวศ
- เป้าหมายสากลและนโยบายประเทศที่มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
- กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของสังคมโลก
- การเข้าเป็นสมาชิก INBAR ของประเทศไทย

จุดอ่อน

- ทักษะ ความเชื่อด้านลบต่อไฟ และการรับรู้ต่อการใช้ประโยชน์และคุณค่าของไฟมีน้อย
- การใช้ประโยชน์ไฟจากป่าธรรมชาติที่ขาดการจัดการที่ดี
- แหล่งทรัพยากรไฟที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจไม่เพียงพอ
- เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ในการดูแลและจัดการสวนไฟ
- ขาดการจัดการข้อมูลที่ดีและมีงานวิจัยเพื่อการต่อยอดในเชิงธุรกิจน้อยมาก
- การสนับสนุนการลงทุนและพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรมจากไฟยังไม่ชัดเจน

ข้อจำกัด

- การพึ่งพานวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิตจากต่างประเทศ
- การขับเคลื่อนเชิงนโยบายจากผู้บริหารประเทศที่ยังไม่ชัดเจน เป็นระบบ
- ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง และขาดกลไกการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน
- มีข้อจำกัดด้านกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการใช้ประโยชน์ในเชิงการค้าขายได้ตลอดปี

วิเคราะห์สภาพการณ์การพัฒนา ทรัพยากรหว่าย

จุดแข็ง

- ชนิดพันธุ์หว่ายในประเทศมีความหลากหลาย สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้แทบทุกส่วน
- ผลิตภัณฑ์จากหว่ายเป็นที่ต้องการของตลาด โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ
- มีโครงการศึกษาวิจัยการใช้ประโยชน์จากหว่ายทั้งหว่ายกินหน่อ หว่ายใช้ลำขนาดใหญ่ หว่ายใช้ลำขนาดเล็ก และหว่ายใช้ลำในสวนยางพารา ที่สามารถนำไปขยายผลและต่อยอดได้

จุดอ่อน

- ต้องนำเข้าหว่ายจากต่างประเทศ โดยเฉพาะสินค้าที่ผลิตจากหว่ายใช้ลำ
- แหล่งปลูกหว่ายใช้ลำมีน้อย และไม่สามารถใช้ประโยชน์หว่ายที่อยู่ในป่าธรรมชาติได้
- แหล่งทรัพยากรหว่ายอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ มีข้อจำกัดในการนำมาใช้ประโยชน์
- ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวยาวนาน สำหรับการปลูกหว่ายเพื่อใช้ลำหว่ายที่มีคุณภาพ
- เกษตรกรขาดความรู้และความมั่นใจ
- งานวิจัยและพัฒนาการผลิตและแปรรูปหว่ายขาดความต่อเนื่อง

โอกาส

- เป้าหมายสากลและนโยบายประเทศที่มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของสังคมโลก
- การเข้าเป็นสมาชิก INBAR ของประเทศไทย

ข้อจำกัด

- การขับเคลื่อนเชิงนโยบายจากผู้บริหารประเทศ ที่ยังไม่ชัดเจน เป็นระบบ
- ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง และขาดกลไกการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน
- กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับเป็นอุปสรรคต่อการใช้ประโยชน์หว่ายในเชิงเศรษฐกิจ ทั้งการใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรหว่ายที่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ การขออนุญาตเพื่อใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ

แผนแม่บทบริหารจัดการทรัพยากรไฟ้และหวายแห่งชาติ

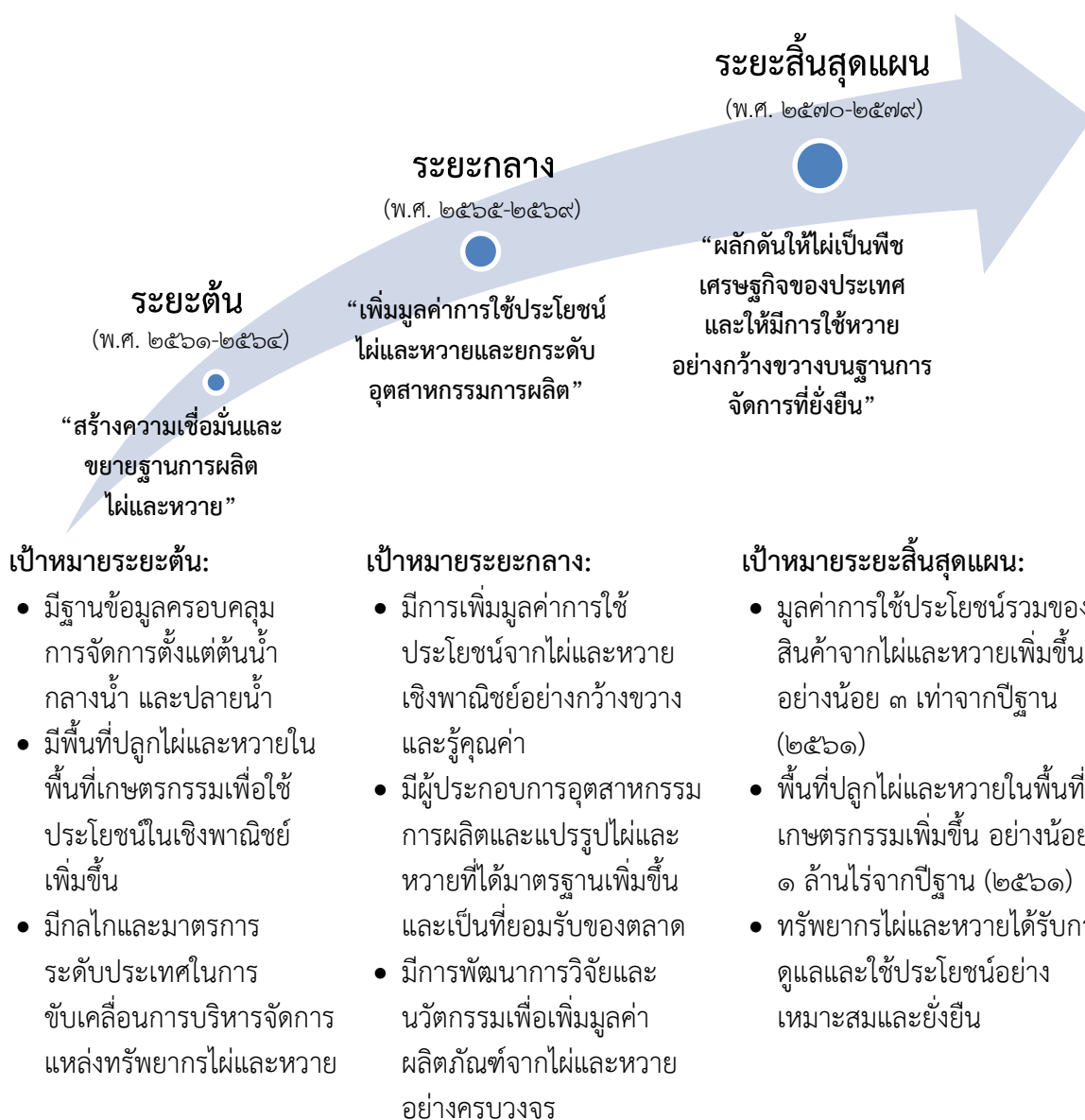
พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๗๙

วิสัยทัศน์

เศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรไฟ้และหวายเติบโตอย่างยั่งยืน
สู่การใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า ช่วยรักษาสภาพแวดล้อม

เป้าประสงค์

- ๑) เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรไฟ้และหวายของประเทศอย่างยั่งยืน
รู้คุณค่า กระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรม และรักษาสภาพแวดล้อม
- ๒) ไฟ้และหวายเป็นพืชสำคัญของประเทศในเชิงพาณิชย์ ได้รับการผลักดันและ
สนับสนุนการพัฒนาจากทุกภาคส่วน และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม

วิสัยทัศน์	เศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรไม้และหวายเติบโตอย่างยั่งยืน สู่การใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า ช่วยรักษาสภาพแวดล้อม			
เป้าประสงค์	(๑) เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรไม้และหวายของประเทศอย่างยั่งยืน รู้คุณค่า กระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรม และรักษาสภาพแวดล้อม (๒) ไม้และหวายเป็นพืชสำคัญของประเทศในเชิงพาณิชย์ ได้รับการผลักดันและสนับสนุนการพัฒนาจากทุกภาคส่วน และก่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม			
พันธกิจ	บริหารจัดการแหล่งทรัพยากรไม้และหวาย	ผลักดันให้เป็นพืชสำคัญของประเทศในเชิงพาณิชย์	ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมจากไม้และหวาย	สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภายในและระหว่างประเทศ
ยุทธศาสตร์	๑. การบริหารจัดการแหล่งทรัพยากรไม้และหวาย	๒. การพัฒนาศักยภาพการจัดการไม้และหวายเชิงพาณิชย์	๓. การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา	๔. การพัฒนาศูลากร ระบบข้อมูลและเครือข่าย
วัตถุประสงค์	เพื่อให้มีทรัพยากรไม้และหวายเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และรักษาสภาพแวดล้อม	เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรไม้และหวายของประเทศเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม	เพื่อให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมจากไม้และหวายอย่างครบวงจร ตั้งแต่การจัดการแหล่งผลิต การแปรรูปและการตลาด เพื่อให้มีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ	เพื่อให้มีการรวบรวมองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการและการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ
ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑.๑ มีการสำรวจและติดตามประเมินทรัพยากรไม้และหวายในพื้นที่ป่าธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง ๑.๒ พื้นที่ป่าชุมชนที่มีการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากไม้เพิ่มขึ้น ๑ ล้านไร่ ๑.๓ พื้นที่ปลูกไม้เชิงเศรษฐกิจในพื้นที่เกษตรกรรมเพิ่มขึ้น ๑ ล้านไร่ ๑.๔ พื้นที่ปลูกหวายเชิงเศรษฐกิจในพื้นที่เกษตรกรรมเพิ่มขึ้น ๑ หมื่นไร่	๒.๑ มูลค่าการใช้ประโยชน์จากไม้และหวายเชิงพาณิชย์ภายในประเทศเพิ่มขึ้น ๓ เท่าจากปีฐาน (๒๕๖๑) ๒.๒ มูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์จากไม้และหวายเพิ่มขึ้น ๓ เท่าจากปีฐาน (๒๕๖๑) ๒.๓ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกไม้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๕ จากปีฐาน (๒๕๖๑)	๓.๑ งบประมาณการทำวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเกี่ยวกับไม้และหวายเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๕ จากปีฐาน (๒๕๖๑) ๓.๒ จำนวนงานวิจัยและนวัตกรรมเกี่ยวกับไม้และหวายถูกนำมาต่อยอดในเชิงพาณิชย์เฉลี่ยปีละ ๕ ชิ้น	๔.๑ มีระบบฐานข้อมูลพื้นที่ปลูก ผู้ปลูก และผู้ประกอบการเกี่ยวกับไม้และหวาย ๔.๒ มีศูนย์เรียนรู้เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตและแปรรูปไม้และหวายอย่างน้อย ๒๐ แห่ง ๔.๓ มีการสัมมนาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับไม้และหวายอย่างน้อย ๒ ปี/ครั้ง
กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงาน	๑.๑ รักษาและจัดการแหล่งทรัพยากรไม้และหวายในพื้นที่ป่าธรรมชาติ ๑.๒ ทบทวนและปรับปรุงกฎหมาย/ระเบียบในการใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรไม้และหวาย ๑.๓ ส่งเสริมการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรไม้และหวายในเขตป่าชุมชน ๑.๔ ส่งเสริมการปลูกไม้และหวายเชิงพาณิชย์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ๑.๕ ส่งเสริมการทำสัญญาระหว่างผู้ประกอบการกับเกษตรกร	๒.๑ ศึกษาศักยภาพและจัดทำแผนพัฒนาการใช้ประโยชน์ไม้และหวายเชิงพาณิชย์ ๒.๒ ส่งเสริมการลงทุนในการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับไม้และหวาย ๒.๓ ส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์การเกษตร ๒.๔ พัฒนาอุตสาหกรรมการแปรรูปและใช้ประโยชน์จากไม้และหวาย ๒.๕ ส่งเสริมการตลาดภายในประเทศ ๒.๖ ส่งเสริมขีดความสามารถการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ	๓.๑ ศึกษาและจัดทำแผนพัฒนาการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมให้ครบวงจร ๓.๒ ส่งเสริมการนำงานวิจัยและนวัตกรรมมาต่อยอดในเชิงพาณิชย์ ๓.๓ วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ให้เป็นที่ต้องการของตลาด ๓.๔ พัฒนาการปรับปรุงคุณภาพการผลิตและการเพิ่มมูลค่าการใช้ประโยชน์	๔.๑ พัฒนาระบบฐานข้อมูลการจัดการทรัพยากรไม้และหวาย ๔.๒ พัฒนาการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์จากไม้และหวาย ๔.๓ เสริมสร้างกลไกการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้บริโภคเกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญ ๔.๔ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านไม้และหวาย

☒ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การบริหารจัดการแหล่งทรัพยากรไม้และหวาย

กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงาน

๑.๑ รักษาและจัดการแหล่งทรัพยากรไม้และหวายในพื้นที่ป่าธรรมชาติ

- สำรวจปริมาณ คุณภาพและชนิดพันธุ์ของไม้และหวายในพื้นที่ป่าธรรมชาติ
- สำรวจและจัดทำแผนที่แหล่งทรัพยากรไม้และหวายในพื้นที่ป่าธรรมชาติ
- พัฒนาระบบการสำรวจและติดตามประเมินทรัพยากรไม้และหวายในพื้นที่ป่าธรรมชาติ
- ศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรไม้และหวายในพื้นที่ป่าธรรมชาติและการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมและยั่งยืน
- จัดตั้งองค์กรระดับชาติเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรไม้และหวายให้มีความยั่งยืน

๑.๒ ทบทวนและปรับปรุงกฎหมาย/ระเบียบในการใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรไม้และหวาย

- ศึกษาทบทวนกฎหมาย/ระเบียบและขั้นตอนในการใช้ประโยชน์ไม้และหวายในเชิงพาณิชย์ตลอดห่วงโซ่อุปทาน
- ปรับปรุงกฎหมาย/ระเบียบที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเอื้อต่อการปลูกและการใช้ประโยชน์
- พัฒนาคู่มือขั้นตอนและระเบียบปฏิบัติในการใช้ประโยชน์ไม้และหวายในเชิงพาณิชย์

๑.๓ ส่งเสริมการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรไม้และหวายในเขตป่าชุมชนหรือพื้นที่สาธารณะ

- ศึกษาและจัดทำแนวทางการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรไม้และหวายในพื้นที่ป่าชุมชนและพื้นที่สาธารณะที่เหมาะสม
- พัฒนาชุมชนต้นแบบการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรไม้และหวายในเขตป่าชุมชนและพื้นที่สาธารณะ
- พัฒนาคู่มือการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรไม้และหวายในเขตป่าชุมชนหรือพื้นที่สาธารณะของชุมชน

๑.๔ ส่งเสริมการปลูกไม้และหวายเชิงพาณิชย์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

- สำรวจปริมาณความต้องการในการใช้ (supply) ที่แท้จริงสำหรับผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทเพื่อกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการปลูกเชิงพาณิชย์
- ศึกษาและจัดทำแผนที่ความเหมาะสมของพื้นที่เพื่อปลูกและใช้ประโยชน์จากไม้และหวาย
- กำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกและใช้ประโยชน์จากไม้และหวาย (zoning) ให้มีความเหมาะสมสำหรับการผลิตสินค้าแต่ละประเภท
- ศึกษามาตรการจูงใจเพื่อส่งเสริมให้มีการปลูกไม้และหวายที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่
- ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการปลูกไม้และหวายร่วมกับไม้โตเร็วหรือพืชเศรษฐกิจอื่น
- รวบรวมกรณีตัวอย่างการปลูกไม้และหวายร่วมกับไม้โตเร็วหรือพืชเศรษฐกิจอื่น
- พัฒนาคู่มือการปลูกไม้และหวายเชิงพาณิชย์สำหรับเกษตรกร

๑.๕ ส่งเสริมการทำสัญญาระหว่างผู้ประกอบการกับเกษตรกร

- ศึกษารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการทำสัญญาร่วมกับเกษตรกรและผู้ประกอบการ
- พัฒนาคู่มือและระเบียบปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการและเกษตรกร
- ศึกษาและกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสม
- ศึกษาและกำหนดให้มีระบบและกลไกในการประกันราคาวัตถุดิบ

☒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาศักยภาพการจัดการไฟและหว่ายเชิงพาณิชย์

กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงาน

๒.๑ ศึกษาศักยภาพและจัดทำแผนพัฒนาการใช้ประโยชน์ไฟและหว่ายเชิงพาณิชย์

- รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ประโยชน์ไฟและหว่ายเชิงพาณิชย์
- ศึกษาศักยภาพและวิเคราะห์ทิศทางการใช้ประโยชน์ไฟและหว่ายเชิงพาณิชย์
- จัดทำแผนพัฒนาการใช้ประโยชน์ไฟและหว่ายเชิงพาณิชย์

๒.๒ ส่งเสริมการลงทุนในการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับไฟและหว่าย

- ศึกษารูปแบบการส่งเสริมการลงทุนที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มต่างๆ
- กำหนดแผนและขั้นตอนการส่งเสริมการลงทุนในการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับไฟและหว่าย
- พัฒนากลไกการติดตามประเมินผลการส่งเสริมการลงทุน

๒.๓ ส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์การเกษตร

- ส่งเสริมการปลูกไฟและหว่ายในรูปแบบกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่
- ส่งเสริมการแปรรูปไฟและหว่ายเบื้องต้นโดยวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์การเกษตร
- พัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์ชุมชนในการผลิตสินค้าคุณภาพสูงและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน

๒.๔ พัฒนาอุตสาหกรรมการแปรรูปและใช้ประโยชน์จากไฟและหว่าย

- เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของสถานประกอบการ
- ยกระดับคุณภาพและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์
- พัฒนามาตรฐานและระบบการรับรองผลิตภัณฑ์จากไฟและหว่ายประเภทต่างๆ
- ส่งเสริม พัฒนา และขยายตลาดผลิตภัณฑ์จากไฟและหว่ายที่มีคุณภาพสูงทั้งภายในและต่างประเทศ
- ขยายความร่วมมือเชิงอุตสาหกรรมกับผู้ลงทุนจากต่างประเทศให้มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์

๒.๕ ส่งเสริมการตลาดภายในประเทศ

- พัฒนาระบบตลาดกลางและตลาดอิเล็กทรอนิกส์
- กระตุ้นการใช้สินค้าจากไฟและหว่ายผ่านระบบจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐหรือองค์กรชั้นนำ
- เพิ่มช่องทางการสื่อสารและประชาสัมพันธ์สินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากไฟและหว่าย
- สร้างความเชื่อมั่นให้กับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากไฟและหว่าย

๒.๖ ส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันตลาดต่างประเทศ

- ศึกษาศักยภาพในการแข่งขันตลาดต่างประเทศและแสวงหาตลาดใหม่
- ยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อการส่งออก
- เพิ่มช่องทางการนำเสนอสินค้าในรูปแบบต่างๆ สู่ตลาดต่างประเทศ
- เพิ่มช่องทางการจับคู่ค้าทางธุรกิจ

☒ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา

กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงาน

๓.๑ ศึกษาและจัดทำแผนพัฒนาการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมให้ครบวงจร

๓.๒ ส่งเสริมการนำงานวิจัยและนวัตกรรมมาต่อยอดในเชิงพาณิชย์

- สนับสนุนการลงทุนพัฒนาการวิจัยต่อยอดงานวิจัยในเชิงพาณิชย์
- เพิ่มช่องทางการจับคู่เพื่อพัฒนานวัตกรรมระหว่างนักวิจัยกับผู้ประกอบการ
- เพิ่มแหล่งเงินทุนและช่องทางการเข้าถึงทุนในการพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรม
- รวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลงานวิจัยและขึ้นทะเบียนนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ

๓.๓ วิจัยและพัฒนาชนิดพันธุ์ใหม่และหาย

- วิจัยและพัฒนาการปรับปรุงชนิดพันธุ์ใหม่และหายให้เหมาะสมกับธุรกิจและผลิตภัณฑ์
- วิจัยและพัฒนาชนิดพันธุ์หายโตเร็วและศึกษาแนวทางการส่งเสริมการปลูกหายในระยะยาว
- พัฒนาศูนย์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ใหม่และหายโดยภาครัฐ
- พัฒนาระบบการรับรองสายพันธุ์ใหม่และหาย

๓.๔ พัฒนาการปรับปรุงคุณภาพการผลิตและการเพิ่มมูลค่าการใช้ประโยชน์

- วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนและอุตสาหกรรมให้มีคุณภาพสูงเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ
- พัฒนาการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และหาย
- พัฒนาฝีมือแรงงานและผู้ประกอบการการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่และหายที่มีคุณภาพ

☒ ยุทธศาสตร์ที่ ๔: การพัฒนาบุคลากร ระบบข้อมูล และเครือข่าย

กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงาน

๔.๑ พัฒนาระบบฐานข้อมูลการจัดการทรัพยากรใหม่และหาย

- รวบรวมและพัฒนาทำเนียบผู้เชี่ยวชาญ/นักวิจัย
- รวบรวมและพัฒนาฐานข้อมูลชนิดพันธุ์และการใช้ประโยชน์จากใหม่และหาย
- พัฒนาระบบรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรและผู้ประกอบการ

๔.๒ พัฒนาการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์จากไม้และหวาย

- รวบรวมองค์ความรู้และพัฒนาคู่มือส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากไม้และหวาย
- ศึกษารวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับไม้และหวาย
- พัฒนาศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับไม้และหวาย
- พัฒนาสื่อและเพิ่มช่องทางการสื่อสารข้อมูลไม้และหวายให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย
- เพิ่มช่องทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ

๔.๓ เสริมสร้างกลไกการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้บริโภค เกษตรกรผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญ

- เพิ่มช่องทางการสื่อสารระหว่างเครือข่าย
- พัฒนากลไกการประสานงานของเครือข่าย

๔.๔ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านไม้และหวาย

การขับเคลื่อนแผนแม่บท

- (๑) เผยแพร่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญของแผนแม่บทฯ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกร และผู้ประกอบการเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญในการขับเคลื่อนแผนแม่บทฯ ร่วมกัน
- (๒) มีองค์กรและคณะกรรมการระดับชาติในการขับเคลื่อนแผนที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นกลไกและเครื่องมือในการดำเนินงานให้เกิดผลเป็นรูปธรรม มีคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานต่างๆ เพื่อผลักดันให้มีการนำแผนแม่บทฯ ไปใช้เป็นแนวทางดำเนินงาน
- (๓) บูรณาการและแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม และมีช่องทางงบประมาณที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม
- (๔) พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมระดับพื้นที่ ให้เป็นรูปธรรม ทั้งกลไกที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในรูปแบบการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย กลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และสหกรณ์ต่างๆ
- (๕) สร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนแผน อาทิ การปรับปรุงกฎหมาย การจัดทำระบบฐานข้อมูลให้ทันสมัย สร้างช่องทางและโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น
- (๖) เสริมสร้างศักยภาพและบทบาททุกภาคส่วนในการร่วมขับเคลื่อนแผนแม่บทฯ อาทิ พัฒนาศักยภาพเกษตรกร ส่งเสริมผู้ประกอบการให้ดำเนินธุรกิจ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล สร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อทางสังคมแก่กลุ่มธุรกิจต่างๆ นำไปสู่การทำกิจกรรมเพื่อสังคมและอนุรักษ์ พันธุ์ทรัพยากรไม้และหวายอย่างยั่งยืน พัฒนาการสื่อสาร เป็นต้น
- (๗) ผลักดันการบริหารจัดการทรัพยากรไม้และหวายให้เป็นวาระแห่งชาติ และบูรณาการเข้าสู่นโยบายและแผนในระดับต่างๆ

เสียงสะท้อนจากเวทีภูมิภาค

ภาคใต้

- ส่งเสริมการปลูกไม้และหวายทุกรูปแบบ
- หามาตรกรให้สามารถนำไม้ในป่าอนุรักษ์มาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและยั่งยืน
- ส่งเสริมการปลูกไม้ร่วมยางพารา ปาล์ม มะพร้าว และศึกษาวิจัยพืชอื่นเพิ่ม
- ควรมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องไม้และหวายโดยตรง
- ส่งเสริมให้พื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ปลูกไม้เป็นสวนป่าตาม พ.ร.บ. สวนป่า พ.ศ. ๒๕๕๘ ฉบับที่ ๒

ภาคเหนือ

- ภาครัฐควรมีบทบาทในการคัดเลือкт้นพันธุ์ที่ดีจากการเพาะเมล็ด และขยายต่อให้กับเกษตรกร
- ควรปลูกนำด้วยไม้ใหญ่เพื่อแก้ปัญหาภูเขาหัวโล้นยืนต้นก่อนแล้วจึงนำไม้ลงตามไป
- แก้ไข พ.ร.บ. สวนป่าฯ เกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนสวนไม้ เพราะทำให้การตัดไม้มาใช้ประโยชน์มีความยุ่งยาก เกษตรกรอาจกลับไปปลูกข้าวโพด
- ร่วมหาแนวทางรับรองไม้และหวายที่ปลูกในที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ ซึ่งมีการจัดการที่ยั่งยืน

ภาคกลาง

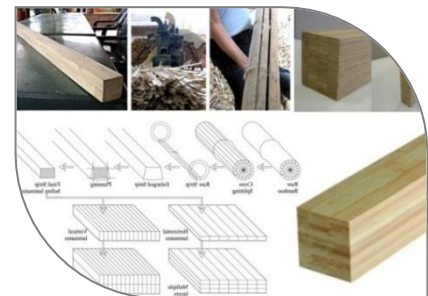
- ผลักดันให้ปราจีนบุรีเป็นศูนย์รวมองค์ความรู้เรื่องไม้ และเป็นต้นแบบการใช้ประโยชน์จากไม้
- จัดทำห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) และห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) การใช้ประโยชน์ไม้และหวาย ไปพร้อมๆ กัน
- จัดให้มีช่องทางหรือตัวกลางในการติดต่อระหว่างเกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้ใช้ประโยชน์จากไม้ให้สามารถเข้าถึงกันได้
- ผลักดันและส่งเสริมให้ปลูกและใช้ประโยชน์จากไม้และหวายในพื้นที่ป่าชุมชน
- ควรส่งเสริมความรู้และเพิ่มทักษะความรู้การนำไม้มาใช้ประโยชน์ด้านพลังงาน
- แก้ไขกฎหมายให้ขึ้นทะเบียนเตาเผาได้อย่างถูกต้อง เพื่อส่งเสริมการผลิตถ่านไม้ไฟ ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศและมีมูลค่าสูง
- ร่วมหาแนวทางรับรองไม้และหวายที่ปลูกในที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ ซึ่งมีการจัดการที่ยั่งยืน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- ส่งเสริมความรู้และศักยภาพเกษตรกรกับโรงงานรับซื้อไม้และหวายให้ดำเนินการไปพร้อมกัน
- เร่งขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกไม้และหวายให้ครอบคลุม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตและแปรรูปไม้และหวายต่อไป
- ดูแลและประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรผู้ปลูกไม้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับชนิดพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษาให้ดีกว่าก่อนลงทุนปลูกไม้ เพื่อลดปัญหาการถูกหลอกลวงขายกล้าพันธุ์ที่ไม่เหมาะสม
- ในการปลูกหวายเพื่อใช้ลำ ซึ่งต้องมีอายุ ๗ ปีขึ้นไป จะไม่เอื้อต่อการปลูกหวายในเชิงธุรกิจ ยกเว้นหวายบริโภคหน่อเพราะเมื่อเป็นหน่อแล้วสามารถตัดขายได้ตลอดปี

นวัตกรรม ไผ่&หวาย

กรมป่าไม้